

Nederlandse Samenvatting
(Dutch Summary)

Corruptie heeft enorme negatieve gevolgen voor mensen over de hele wereld – het laat het nationaal vermogen slinken (Kaufmann et al., 2006), veroorzaakt achteruitgang van het milieu (Ostrom, 2000; Rothstein, 2011a), bedreigt de democratie (Johnston, 2005) en verhoogt het aantal ongevallen bij natuurrampen (Ambraseys & Bilham, 2011). Voor het effectief reduceren van corruptie zijn empirisch onderbouwde anti-corruptie programma's nodig (Mungiu-Pippidi, 2017). Hoewel er uitgebreide en diverse literatuur binnen de politicologie, rechten, (ontwikkelings)economie en sociologie bestaat dat vooral kijkt naar corruptie op macro-niveau, is er bijna geen sociaal-psychologisch onderzoek dat de micro-determinanten van corrupt gedrag bestudeert. Om dat gat te dichten, levert deze dissertatie een drievoudige bijdrage: theoretisch, methodologisch en empirisch.

Ten eerste, een theoretisch hoofdstuk (Hoofdstuk 2) introduceert een nieuw conceptueel model dat corrupt gedrag weergeeft als een sociaal dilemma. Het model onderscheidt twee types van corruptie: *individuele* en *interpersoonlijke* corruptie. Door middel van dit onderscheid bespreekt het hoofdstuk enkele van de meest belangrijke sociaal psychologische factoren en hun verschillende invloeden op beide vormen van corruptie en illustreert het belang van het differentiëren tussen corruptie-types om de psychologische achtergronden te begrijpen.

Ten tweede, als methodologische bijdrage introduceert deze dissertatie een nieuw gedragsinstrument om corruptie experimenteel te bestuderen. Door het modelleren van een vorm van interpersoonlijke corruptie, namelijk omkoping, staat het nieuwe corruptiespel eerste empirische inzichten toe over hoe situationele, sociale en persoonlijke factoren corrupt gedrag tot stand brengen. Ten derde, drie empirische hoofdstukken geven inzichten over (a) hoe waargenomen sociale normen corrupt gedrag vormen (Hoofdstuk 3), (b) hoe de fysieke aanwezigheid van een (niet-straffende) andere persoon corrupt en ander onethisch gedrag kan

beïnvloeden (Hoofdstuk 4) en als laatste (c) hoe corrupt gedrag zich ontwikkelt over tijd (Hoofdstuk 5). De dissertatie eindigt met een Algemene Discussie waarin deze bevindingen geïntegreerd worden in een grotere context, waarbij ingegaan wordt op de vragen: Wat zijn de nieuw verkregen inzichten? Hoe kunnen ze helpen om corruptie te verminderen? En wat zijn de mogelijkheden voor vervolgonderzoek naar sociaal psychologische factoren van corruptie? Hieronder geef ik een kort overzicht van ieder hoofdstuk.

Overzicht van de hoofdstukken

Hoofdstuk 2: Introductie van een theoretisch model

Hoofdstuk 2 richt zich op het ontbreken van theoretische modellen om de psychologische besluitvormingsprocessen bij verschillende vormen van corruptie te onderscheiden en bestuderen. Met een nadruk op de rol van mentale voorspelling (prospectie), differentieert dit hoofdstuk tussen twee brede categorieën van corrupte gedragingen: (1) individuele corruptie, wat betrekking heeft op een machthebber die individueel toevertrouwde macht misbruikt; en (2) interpersoonlijke corruptie, wat betrekking heeft op een machthebber die toevertrouwde macht misbruikt in samenwerking met andere corrupte mensen. Dit nieuwe theoretische onderscheid geeft de besluitvormingsstructuur weer als twee wezenlijk verschillende sociale dilemma's: individuele corruptie vereist een machthebber om eigen en collectieve consequenties te voorspellen, terwijl interpersoonlijke corruptie een voorspelling vereist van eigenbelang, het belang van de corrupte partner(s) en collectieve belangen – het geeft de structuur van een gelaagd sociaal dilemma weer. Zodoende gaan individuele en interpersoonlijke corruptie gepaard met verschillende psychologische besluitvormingsprocessen. Dit hoofdstuk behandelt deze verschillende dynamieken aan de hand van intrapersoonlijke (verwachte kosten en opbrengsten, zelfcontrole, schuldgevoel) en interpersoonlijke factoren (sociale normen, vertrouwen). Verder behandelt dit hoofdstuk de

voordelen van dit nieuwe onderscheid voor theorievorming, experimenteel corruptie-onderzoek en anti-corruptie interventies.

Hoofdstuk 3: Sociale Normen van Corruptie

Hoofdstuk 3 onderzoekt de invloed van waargenomen sociale normen op corrupt gedrag. Hoewel aanzienlijke vooruitgang is geboekt in het begrijpen van corruptie op macro-niveau, de psychologische antecedenten van corruptie zijn nog grotendeels onbekend. Om te verklaren waarom sommige mensen zich schuldig maken aan corruptie terwijl anderen dat niet doen, onderzoekt dit hoofdstuk de invloed van beschrijvende sociale normen door een nieuwe gedragsmeting van corruptie te gebruiken. Drie studies testen of waargenomen descriptieve normen van corruptie (dus de overtuiging over hoe vaak corruptie in een specifieke context voorkomt) corrupt gedrag beïnvloeden. De resultaten laten zien dat descriptieve normen hoog correleren met corrupt gedrag – zowel wanneer vooraf gemeten (Onderzoek 3.1) als na (Onderzoek 3.2) de gedragsmeting van corruptie. De derde studie was een experiment waarin het causale effect onderzocht wordt van descriptieve normen op corruptie (Onderzoek 3.3). Corrupt gedrag in het corruptiespel verlaagt significant wanneer participanten korte primes met anti-corruptie descriptieve normen krijgen voorafgaand aan het spel. De bevindingen geven aan dat waargenomen descriptieve normen invloed kunnen hebben op corrupt gedrag en, mogelijk, interpersoonlijke en interculturele verschillen kunnen verklaren in corrupt gedrag rondom de wereld. Het hoofdstuk eindigt met een discussie over de implicaties van deze bevindingen en geeft mogelijkheden weer voor vervolgonderzoek.

Hoofdstuk 4: De Aanwezigheid van de Ander Effect

Hoofdstuk 4 probeert een basale en tegelijkertijd zeer relevante vraag te beantwoorden: Remt de aanwezigheid van een andere persoon onethisch gedrag af? De groeiende hoeveelheid literatuur over gedragsethiek heeft herhaaldelijk benadrukt dat “anderen” individueel onethisch gedrag substantieel beïnvloeden. Echter, in het grootste deel van de onderzoeken maakten participanten afgezonderd beslissingen, soms met indirecte signalen die met de sociale aanwezigheid van anderen geassocieerd zijn (bijv. kijkende ogen), maar niet met een andere persoon die daadwerkelijk fysiek aanwezig was. Twee experimenten onderzochten of de aanwezigheid van een andere persoon, die geen formele middelen heeft om sancties op te leggen, voldoende is om onethisch gedrag te verminderen. In beide experimenten was er een tweede persoon aanwezig in het hokje met de participant. Onderzoek 4.1 heeft ook de kwaliteit van de relatie richting die persoon onderzocht, die oftewel een vreemdeling oftewel een goede vriend was. Onderzoek 4.2 onderzocht de effecten van het belang dat de andere persoon had in de beslissing van de participant: Profiteren van bedriegen versus niet. Door verschillende gedragsparadigma's te gebruiken treden twee kernresultaten op: Ten eerste remt de aanwezigheid van een andere persoon de mate van corruptie en bedriegen, en ten tweede maakt noch de relatie richting de ander noch de opbrengsten voor de andere persoon uit voor dit effect. Het hoofdstuk eindigt met een discussie van de implicaties van dit “aanwezigheid van een andere persoon” effect voor onderzoek en beleid.

Hoofdstuk 5: De Weg naar Omkoping en Corruptie – Diepe Afgrond of Hellend

Vlak

Hoofdstuk 5 onderzoekt hoe zware vormen van corruptie tussen twee mensen ontstaan. De meest voorkomende verklaring over hoe zware corruptie ontstaat is de “hellend vlak” metafoor – het idee dat corruptie geleidelijk ontstaat. Hoewel dit idee wijdverspreide theoretische en intuïtieve aantrekkingskracht heeft, is het nog amper empirisch getest. Vier experimentele studies hebben getest of zware corrupte handelingen geleidelijk of abrupt ontstaan. De resultaten toonden aan dat er een hogere kans op zware corruptie was wanneer participanten direct de mogelijkheid werd gegeven om daaraan deel te nemen (abrupt) in vergelijking met wanneer ze zich eerst hebben beziggehouden met mildere vormen van corruptie (geleidelijk). Noch de grootte van de opbrengst, die we constant hebben gehouden, noch evaluaties van de handelingen konden deze verschillen verklaren. In tegenstelling tot algemeen gedeelde overtuigingen, soms leidt de route naar corruptie via een diepe afgrond in plaats van een hellend vlak.

Conclusie

De inzichten die verkregen zijn door deze dissertatie leveren meerdere conclusies op: Ten eerste, de theoretische discussie toont aan dat het gebruik van de term corruptie specificatie nodig heeft. Het bestaat uit een breed scala aan gedragingen. Er is systematische onderscheid nodig om de verschillende vormen van corruptie te bestuderen, begrijpen en beperken. Het theoretisch model dat voorgesteld is in deze dissertatie legt de basis voor een dergelijk geïntegreerd kader en hopelijk inspireert het toekomstig conceptueel werk om een geïntegreerd instrument te ontwikkelen – een *atlas van corruptie types* – om de meerdere vormen van corruptie van elkaar te onderscheiden.

De tweede kernconclusie komt voort uit empirische inzichten en benadrukt het belang om *sociale* elementen van corruptie te onderzoeken. De empirische bevindingen tonen aan dat het maken van corrupte beslissingen sterk wordt beïnvloed door andere mensen. Het eerste empirische hoofdstuk suggereert dat de waarneming van wat anderen doen – dus de waargenomen descriptieve sociale normen – de beslissing om deel te nemen aan corruptie sterk beïnvloed en zelfs kan helpen om de grote verschillen in corruptieniveaus in de wereld te begrijpen. Het tweede empirische hoofdstuk laat zien dat de fysieke aanwezigheid van een andere persoon, die noch de autoriteit noch de middelen heeft om direct te straffen, onethisch gedrag kan verminderen. Het hoofdstuk benadrukt dat mensen liever deelnemen aan corruptie wanneer ze niet gezien worden door anderen. Door het onderzoeken van opeenvolgende corrupte beslissingen tussen corrupte individuen, ondermijnt het derde hoofdstuk de algemeen geaccepteerde overtuiging dat zware vormen van corruptie geleidelijk ontstaan (“hellend-vlak-effect”) door aan te tonen dat het vaak juist abrupt gebeurt (“diepe-afgrond-effect”). Al met al lijken sociale factoren van nature een individuele beslissing te beïnvloeden om aan corruptie deel te nemen.

De derde conclusie is dat voor het tegengaan van corruptie meer (interdisciplinair) werk nodig is over het onderwerp. De empirische resultaten in deze dissertatie tonen het belang aan van het bestuderen van voorspellers en gevolgen van corruptie door gedrag te beïnvloeden. In de toekomst komt hopelijk meer onderzoek, uitgevoerd in het laboratorium en het veld, dat belangrijke en nieuwe empirische inzichten zal geven in de sociale psychologie van corruptie.